

STRÅTAGE

FAGLIGE RETNINGSLINJER FOR BYGGESAGER OM
TÆKNING AF STRÅTAGE

INDHOLD

INTRODUKTION	3
SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS	4
Praksis.....	4
Støttemuligheder.....	5
ANSØGNINGENS INDHOLD	6
Fuldmagt.....	6
Budgetskema	6
SAGSBEHANDLINGEN	8
FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN	10
Historisk perspektiv.....	10
Typiske stråttækkede tagværkers opbygning og betegnelser.....	10
Opbygning af den tækkede flade og betegnelser	10
Åbninger i stråttage	12
Egnsbyggeskikke	12
Stråttages levetid	14
Typiske skader i tagværket.....	14
Nytækning.....	14
Brandsikring af stråttage.....	15
PRINCIPIELLE AFGØRELSE OG UDTALELSER	16
EKSEMPLER PÅ BETINGELSER	17
KILDER	19
LÆSEVEJLEDNING	20

Udgivet af

Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv, Fredede Bygninger

Redaktion

Lisa Marie Gerdes, Luna Dyre, Eva Sievert Asmussen, Slots- og Kulturstyrelsen

Tegninger

Rasmus Wieleman, Tegnestuen W

Forsidebillede

Slots- og Kulturstyrelsen

Publiceret december 2020

ISBN: 978-87-93942-08-0 (pdf)

EAN: 9788793942080

1

INTRODUKTION

Slots- og Kulturstyrelsens bygningsfredningsmyndighed har udarbejdet en række faglige retningslinjer for behandling af byggesager på de fredede bygninger i Danmark.

I retningslinjerne har vi nedskrevet vores praksis for at sikre en ensartet og gennemsigtig forvaltning.

Vi har udarbejdet de faglige retningslinjer som et værktøj til sagsbehandling for styrelsens medarbejdere.

De faglige retningslinjer henvender sig endvidere til fagfolk, myndigheder, ejere og andre særligt interesserede.

HER KAN DU LÆSE MERE

Læsevejledning til de faglige retningslinjer findes bagerst i dokumentet.

Mere information om bygningsbevaring og restaurering kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om restaurering og bygningsbevaring.

De faglige retningslinjer for behandling af sager om stråtage kan desuden med fordel læses i sammenhæng med de faglige retningslinjer vedrørende tagværker og brandsikring.

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Find Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade på slks.dk

Find flere faglige retningslinjer på slks.dk

- Tagværker
- Brandsikring

2

SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens praksis er baseret på faglig viden om arkitektur, bygningskultur, byggeteknik og kulturhistorie. Desuden kan vores praksis være bestemt af udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn og principielle afgørelser fra Kulturministeriets departement. Endelig er vores praksis baseret på erfaringer fra fredningsgennemgangen 2010-2016.

Efter forvaltningsretten træffer vi altid afgørelse efter en konkret vurdering af den enkelte ansøgning.

PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis for behandling af sager om stråtage i de fredede bygninger er følgende:

Vi meddeler tilladelse til udskiftning af hele eller dele af tagbeklædningen, hvis den er nedslidt.

Vi stiller ofte krav om, at tækning skal foretages med materialer, der understøtter bygningens oprindelige materialeholdning.

Som udgangspunkt skal nytækning ske efter de lokale egnsbyggeskikke.

Som udgangspunkt er vi tilbageholdende med at meddele tilladelse til ændringer i stråtagets udformning, hvis ændringen ikke er baseret på eller er en tilbageførsel til de oprindelige forhold.

Vi stiller krav om finske lægter i bygninger med høj signifikans, eller hvor særlige forhold betinger det. Det kan f.eks. være i tilfælde, hvor der er tale om en omlægning af dele af et stråtag, hvor den øvrige del af taget er lagt med finske lægter. I bygninger med en lavere signifikans kan vi meddele tilladelse til lægtning med rundede lægter.

Som udgangspunkt meddeler vi ikke tilladelse til omlægning af stråtage med skruemetoden, da denne metode ikke er traditionel og dermed ikke understøtter fredningsværdierne. Tækning med skruemetoden kan tillades, hvor der anvendes branddug, eller der er en indrettet tagetage, der forhindrer tækning på traditionel vis.

Slots- og Kulturstyrelsen søger at imødekomme ansøgninger om etablering af branddug af glasfiber i bygninger til beboelse i forbindelse med en tækning. Det er som udgangspunkt en betingelse for tilladelsen, at branddugen er lavet i et åndbart materiale, så tagfladen kan ventileres fra undersiden.

ORDFORKLARING

En bygnings oprindelige materialeholdning referer til de materialer, bygningen oprindeligt blev opført med.

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Læs mere om fredningsværdier i kapitlet om sagsbehandlingen under afsnittet fredningsværdier.

Styrelsen kan, jf. bygningsfredningslovens § 10, stk. 2, stille supplerende krav i en afgørelse med det formål at styrke fredningsværdierne. F.eks. kan det være en betingelse, at nyere utraditionelle gennembrydninger i stråtaget fjernes i forbindelse med tækningen.

STØTTEMULIGHEDER

Slots- og Kulturstyrelsen kan give støtte til tækning af stråtage, såfremt arbejderne understøtter, opretholder, udbygger eller retablerer bygningens fredningsværdier.

Da stråtaget i en fredet bygning både er en del af den bærende konstruktion og klimaskærm, har Slots- og Kulturstyrelsen mulighed for at yde økonomisk støtte til at gøre bygningen tæt på tag og fag. Disse arbejder kan omfatte reparation og udskiftning af mønning. Også omlægning af stråtage tækket med skrumetoden, i tilfælde hvor denne metode er anvendt, fordi der er en lovlig indretning af tagetagen, kan der ydes økonomisk støtte, selvom skruemetoden i sig selv ikke understøtter de bærende fredningsværdier.

Det er som udgangspunkt ikke styrelsens praksis at give støtte til brandsikring af stråtage med branddug.

For at komme i betragtning til støtte må bygningsarbejderne ikke være igangsat.

3

ANSØGNINGENS INDHOLD

Dette kapitel redegør for, hvad en ansøgning typisk skal indeholde, for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles af Slots- og Kulturstyrelsen.

Slots- og Kulturstyrelsen forholder sig til, om ansøgningsmaterialet indeholder de nødvendige oplysninger, for at vi kan træffe afgørelse i sagen. Hvis vi vurderer, at der kun mangler få oplysninger, vil vi typisk anmode om supplerende materiale. Hvis vi vurderer, at en større del af ansøgningsmaterialet mangler, giver vi typisk afslag på uoplyst grundlag. Ansøger er i de tilfælde nødt til at indsende en ny, fuldt oplyst ansøgning.

HVAD SKAL ANSØGNINGEN INDEHOLDE?

Ansøgning om	Indhold
Tækning af et stråtag	- Fotografier af de eksisterende forhold – både yderside og inderside - Skriftlig redegørelse for, hvordan taget ønskes omlagt, herunder lægtning, fastgørelsesmetode, mønning, afslutning ved tagskæg og afslutning ved gavl (tegninger er som udgangspunkt ikke nødvendigt)

FULDMAGT

Hvis ansøgeren ikke er ejer af bygningen jf. Tingbogen, skal der vedlægges en gyldig fuldmagt fra bygningens ejer.

Ved fredede bygninger, der er opdelt i ejerlejligheder betyder det, at der skal foreligge en fuldmagt fra ejerforeningen.

Det skal fremgå af fuldmagten, hvem der udsteder fuldmagten, og hvem fuldmagten er udstedt til. Fuldmagten skal være dateret. Det skal klart fremgå, hvilke bygningsarbejder, fuldmagten gælder.

Fuldmagten skal være udstedt til den person eller virksomhed, der søger om tilladelse til at udføre bygningsarbejder på den fredede bygning.

BUDGETSKEMA

Man ansøger om tilskud ved at vedlægge et udfyldt budgetskema til ansøgningen.

Budgetskemaet skal indeholde stamoplysninger om den fredede bygning samt oplysninger om bygningens ejer. Budgetskemaet skal også indeholde oplysninger og prisoverslag over de forventede omkostninger ved bygningsarbejderne. Ofte vil der forekomme bygningsarbejder, som ikke er

HENVISNING
Find Slots- og Kulturstyrelsens budgetskema på slks.dk

støtteberettigede, og det er derfor vigtigt at opliste de forskellige udgifter separat.

4

SAGSBEHANDLINGEN

Dette kapitel beskriver en række parametre, som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer til at træffe en afgørelse i den enkelte sag.

FREDNINGSVÆRDIER OG SIGNIFIKANS

I behandlingen af byggesager, foretager Slots- og Kulturstyrelsen først en vurdering af bygningens bærende fredningsværdier og en vurdering af bygningens signifikans.

Bærende fredningsværdier

Vi vurderer, om de ansøgte arbejder understøtter og opretholder bygningens bærende fredningsværdier.

Der kan f.eks. knytte sig bærende fredningsværdier til stråtagets udformning, materialeholdning, konstruktion samt stråtaget i sin helhed som repræsentant for en lokal egnsbyggeskik. Der kan desuden knytte sig fredningsværdier til det uudnyttede tagrum med den synlige inderside.

FREDNINGSVÆRDIER KORT FORTALT

De bærende fredningsværdier er summen af en bygnings arkitektoniske, kulturhistoriske og miljømæssige værdier. De bærende fredningsværdier udgør bygningens særlige og umistelige værdier. De bærende fredningsværdier skal være synlige og håndgribelige bygningselementer.

Signifikans

Herudover vurderer styrelsen bygningens signifikans. Generelt vil en høj signifikans medføre en forholdsvist restriktiv forvaltning. Bygninger med en lav signifikans vil typisk medføre en mindre restriktiv forvaltning.

Vurderingen af bygningens signifikans sker på baggrund af en vurdering af:

- Bygningens autenticitet
 - Bygningens integritet
-

SIGNIFIKANS KORT FORTALT

Signifikans er et udtryk for bygningens betydning set i forhold til andre fredede bygninger af samme type. Signifikans vurderes ud fra sjældenhed, kvalitet og bevaringstilstand.

STRÅTAGETS GEOMETRI

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer, om der er historisk belæg for stråtagets ønskede geometri. Vi ser i vurderingen på f.eks. stjernbrædder og skorstenspiber for at sikre, at den historiske geometri genskabes.

ORDFORKLARING

Autenticitet er et udtryk for bygningens ægthed. Både oprindelige og senere tilkomne bygningsdele indgår i vurderingen af bygningens autenticitet.

Integritet er et udtryk for, hvor helstøbt bygningen fremstår i sig selv og i forhold til omgivelserne.

TAGFLADENS UDFORMNING

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer, om det ansøgte projekt medfører ændringer i stråtagets udformning, f.eks. etablering af et tagvindue eller en ny kvist, som ikke tidligere har været der.

EGNSBYGGESKIKKE

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer, om stråtaget er udført eller bør være udført i tråd med en traditionel egnsspecifik byggeskik. Det skal overvejes, hvilken fastgørelsesmetode, rygning og afslutning ved både gavl og tagskæg, der er mest rigtig for den enkelte bygning.

STRÅTAGETS LÆGTNING

Vi forholder os altid til lægtningen af et stråtag. Styrelsen vurderer i den enkelte sag, om der stilles krav til finske eller rundede lægter. Udfaldet af vurderingen afhænger af bygningens signifikans, undersidens synlighed, de eksisterende forhold samt hvorvidt der er anvendt finske lægter i tagværkets øvrige dele.

5

FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN

Formålet med dette kapitel er at introducere læseren til væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager om omlægning af stråtage.

Der kan i dette kapitel forekomme beskrivelser af tekniske løsninger og bygningsdele, som ofte ikke er hensigtsmæssige at anvende i de fredede bygninger. Vi har valgt at beskrive et udvalg af disse løsninger, for at give læseren forståelse for hvilke erfaringer, der ligger bag vores praksis.

Yderligere baggrundsviden kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade.

HISTORISK PERSPEKTIV

Tage tækket med naturmaterialer som f.eks. tagrør, rughalm, lyng, siv og græstørv er de ældste tagtyper, vi kender. Stråtage repræsenterer derfor en betydningsfuld del af bygningskulturen og kan afspejle en lang udvikling af egne byggeskikke og håndværkstraditioner.

TYPISKE STRÅTÆKKED E TAGVÆRKERS OPBYGNING OG BETEGNELSER

Et stråtag er et tag, hvor selve tagbeklædningen består af tækkerør, lagt op på et tagværk af træ. Tækkerørerne tækkes på lægter, der sidder på tværs af de skråt stående spær. Alt efter tagkonstruktionstypen støttes spærerne på forskellig vis.

OPBYGNING AF DEN TÆKKED E FLADE OG BETEGNELSER

I dag tækker man typisk med tækkerør (tagrør). Tækkerør er et 100-300 cm højt græs, som vokser ved vand, f.eks. ved søer og fjorde. Tidligere var tækkematerialet ofte rughalm (langhalm), hvis man ikke havde adgang til tagrør, som var at foretrække på grund af deres bedre holdbarhed. I Vestjylland anvendte man marehalm eller klittag (sandhjælm), i egne, hvor der voksede lyng brugte man lyng, og på Læsø tængede man med tang.

Traditionelt fastgøres tækkerør eller halm til taget ved binding eller syning. Ved de bundne tage bindes bundterne af tækkemateriale (dukkerne) til lægterne, hvorpå der ovenfra fastgøres kæppe, ofte hasselkæppe, så dukkerne presses ned og ligger i spænd mellem lægter og kæppe. Da man binder efter hver gennemføring af garnet, kan bundne tage være meget solide. Ved de syede tage sys tråd eller garn gennem dukkerne, og fæstner dem til lægterne. En nyere metode til tækning er skruemetoden, hvor tækketråden skrues fast til oversiden af lægten med selvbærende skruer og efterfølgende strammes op på vandrette tækkekæppe. Fordelen ved skruemetoden er, at man kan fastgøre tagrørerne udefra, hvis der f.eks. er brandsikringsdug eller en indrettet tagetage, der umuliggør adgang til tagrørerne indefra.

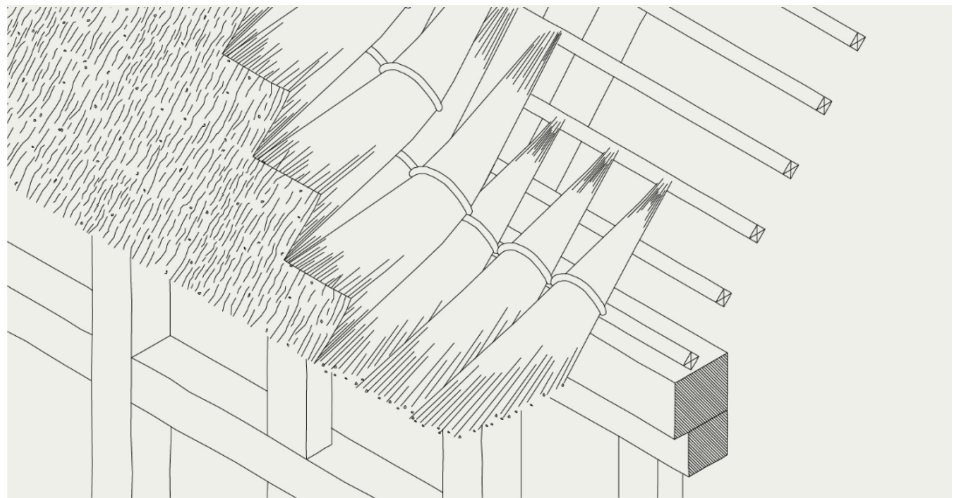
ORDFORKLARING

Sandhjælm er en græsart, som vokser langs kyster og i klitter, hvor den holder på sandet.

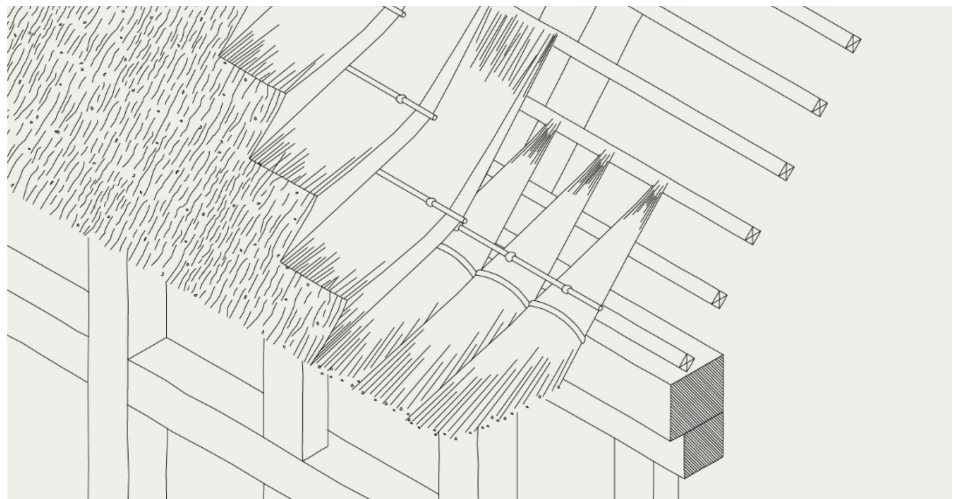
HENVISNING

Læs om de forskellige tagværkskonstruktioner i de faglige retningslinjer om tagværker.

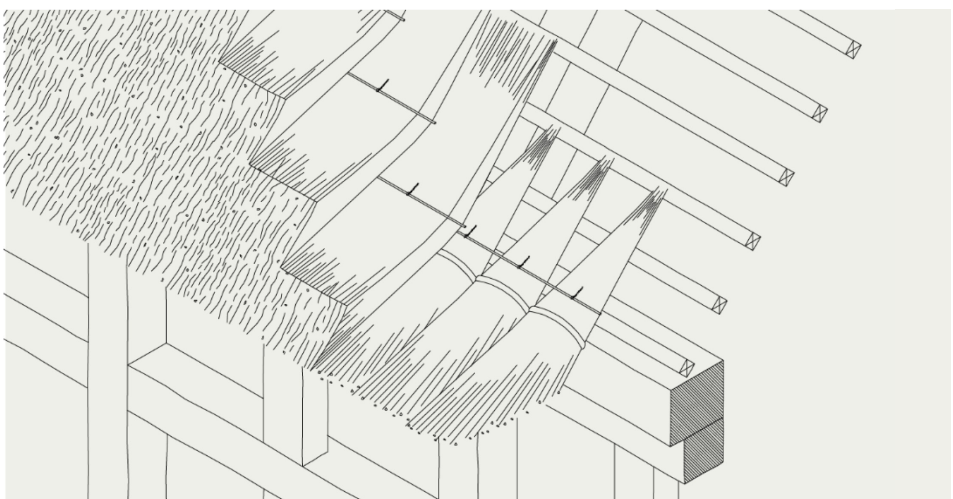
Principtegninger af et **syet tag**. Efter forlæg af Niels-Holger Larsen.

Principtegninger af et **bundet tag**. Efter forlæg af Niels-Holger Larsen.

Principtegninger af et **skruet tag**. Efter forlæg af Niels-Holger Larsen.

Symaterialet var traditionelt garn eller håndsnoet halmbånd (sime). I dag er symaterialet typisk 1 mm rustfri jertråd, galvaniseret jertråd, kokostråd eller kobbertråd. Galvaniseret jertråd kan ikke anbefales, da det ruster hurtigere.

Kokostråd trækker fugt, er ikke brandsikkert og suppleres derfor ofte af jerltråd ved redningsåbningerne for at undgå, at brændende tækkemateriale falder ned foran redningsåbninger i tilfælde af brand.

Mønningens funktion er at holde taget tæt ved rygningen. Mønningen kan bestå af halm, tang eller græstørv, og kan være holdt på plads af kragtræer (kaldes også rygningstræer, poldtræer eller vårtræer) og/eller hønsenet.

Gavlen kan være udformet som enten halvvalmet, helvalmet eller med hel rejst gavl, der enten er muret, bræddebeklædt, strå- eller tangbeklædt.

ÅBNINGER I STRÅTAGE

Traditionelle åbninger i stråtage omfatter åbninger til kviste og skorstene.

Kviste findes ofte i bygninger som en markering af hoveddøren og som en ydre indgang til det ofte uudnyttede tagrum. Traditionelt udformede tækkede kviste er desuden udformet ud fra stråtagets tekniske begrænsninger, herunder med hensyn til hældning og mønningens udstrækning. Traditionelle kviste kan sidde i midt i tagfladen. De kan også være udformet som tagskægskviste eller høgab, hvor afslutningen rundt om kvisten løber ud i og bliver en del af tagskægget.

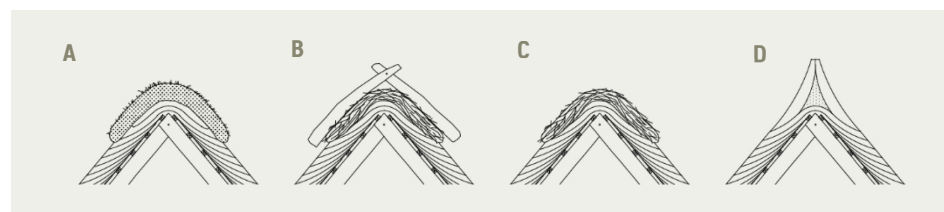
Ikke-traditionelle åbninger i stråtage omfatter typisk tagvinduer og rytterlys. Det kan være svært at tætne omkring disse ikke-traditionelle åbninger. Visse steder, f.eks. i Sønderjylland, forekommer ældre rytterlys.

EGNSBYGGESKIKKE

Materialevalg og udformning af stråtage afhænger af geografi. Da man altid har anvendt de materialer, der var tilgængelige på egnen, opstod der forskellige egnsbyggeskikke.

Både tækkemateriale, udformning af tagskæg og andre afslutninger, metode til fastgørelse af tagmaterialet og rygningens materiale afhænger af egnen. Nogle skikke er udbredt i et meget lille område, mens andre skikke er udbredt over et stort område. Desuden er der altid undtagelser fra egnens byggeskikke. Man kan derfor kun udtale sig generelt om de håndværksmetoder, der er udbredt over et større område:

Bundne tage var almindelige øst for Storebælt, på Samsø, Djursland og Østfyn, mens syede tage var almindelige i resten af landet.

Rygningen bestod på Fyn og Sjælland traditionelt af halm fastholdt med kragtræer af flækket eg. I de mere vestlige egne bestod rygningen traditionelt af græstørv eller lyng, der blev holdt fast af sin egen vægt uden brug af kragtræer. Ved nogle kyster og særligt i det sydfynske øhav blev tang brugt som mønning, mens det kun er på Læsø, at hele tage er tænget med tang. På Lolland kan man

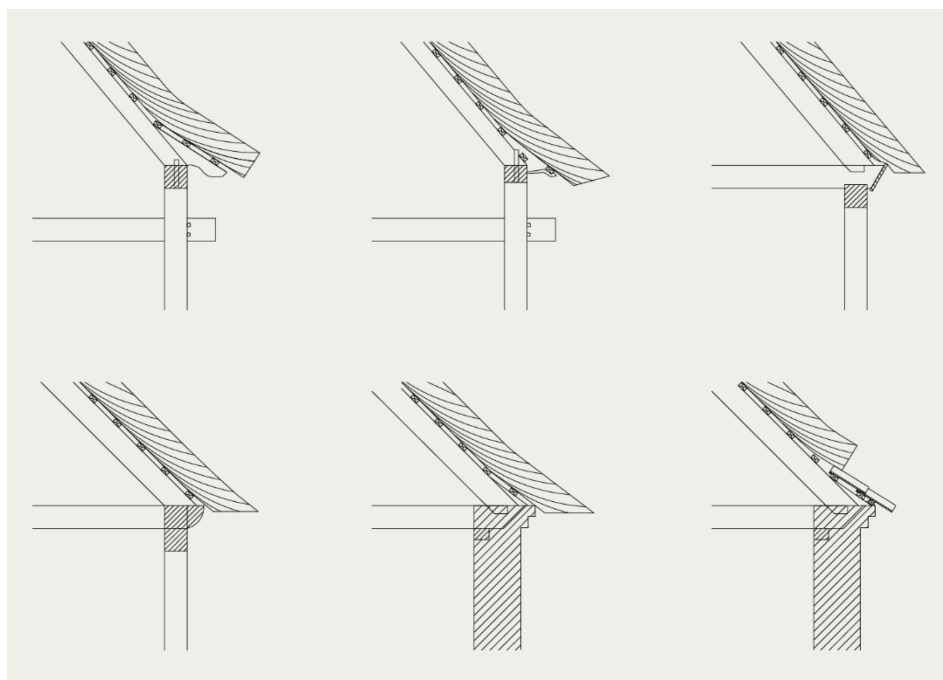
ORDFORKLARING

Et rytterlys er en type tagvindue, som sidder i rygningen af et tag og går et stykke ned på begge tagflader.

Tegningseksempler på egnspecifikke rygningstyper, hhv. en tørvemønning (A), en mønning med kragtræer (B), en mønning med halm/ lyng fastholdt med net (C) og en syet rygning (D). Efter forlæg af Niels-Holger Larsen.

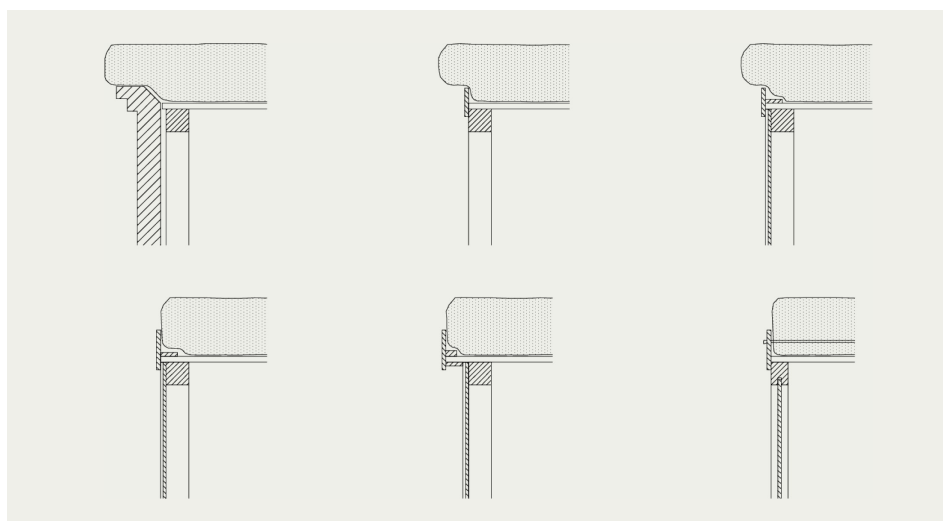
finde syede rygninger, hvor det øverste lag tækkerør eller halm er syet sammen i toppen i stedet for en afslutning med mønning.

Lokale egnsbyggeskikke er også definerende for stråtagets afslutning ved tagfoden. I nogle egne er tagskægget afskåret vinkelret på tagfladen, mens man i andre egne afskærer tagskægget vandret. Nogle steder bruger man senere en eller to rækker tagsten som afslutning under tagskægget. På Fyn og Sjælland bæres tagskægget ofte af synlige skalke, som giver større udhæng på bygningen og derved større beskyttelse af ydervæggene.

Tegningseksempler på
egnsspecifikke
afslutninger, udhæng og
afskæringer. Efter forlæg
af Niels-Holger Larsen.

Måden hvorpå stråtaget afsluttes ved gavlen er også bestemt af egnsbyggeskikkene, ligesom selve gavlens udformning.

Tegningseksempler på
egnsspecifikke
afslutninger i gavlen. Efter
forlæg af Niels-Holger
Larsen.

STRÅTAGETS LEVETID

På grund af tagrørs forholdsvis korte levetid sammenlignet med andre bygningsdele findes der ikke længere oprindelige tagrør, der har ligget siden bygningens opførelse. At et stråtag er tæt, er afgørende for opretholdelsen af de underliggende konstruktioner, og derfor er det vigtigt at være opmærksom på at vedligeholde og udskifte stråtaget, når det er nødvendigt.

Da stråtage af tækkerør som udgangspunkt holder kortere tid end andre tagtyper (f.eks. tegl og skifer) må de udskiftes oftere. Nordsiderne kan holde op til 40-50 år, mens sydsiderne som regel holder i 20-30 år. Nedbrydningen af et stråtag kan gå hurtigere, hvis hældningen er under 45 grader, da vandet ved lavere hældninger langsommere ledes væk.

ORDFORKLARING

En skotrende er en rende mellem to tagflader, der mødes i et indadgående hjørne. En grat er skæringslinjen mellem to tagflader, der mødes i et udadgående hjørne.

Omkring kviste, skotrender og grater vil hældningen nogle steder være lavere end 45 grader, og derfor vil man typisk have behov for at vedligeholde og udskifte disse dele af taget oftere end resten. Det samme gælder halmmønstre, som holder i 4-6 år, mens tørvemønstre kan holde lige så længe som tagets sydside.

TYPISKE SKADER I TAGVÆRKET

Trækonstruktionen under stråene kan med den rette vedligeholdelse have en levetid på mange hundrede år. Ved tækninger og andre reparationer i selve stråtaget, kan man gennemgå trækonstruktionen for skader. Typiske skader omfatter råd og insektangreb. Rådskeader udbedres forholdsvis nemt ved at udskifte den beskadigede del med nyt træ.

Ved insektangreb af eksempelvis borebiller, må man være særligt opmærksom på skadens omfang. Det er vigtigt, at bygningsdele med aktive borebilleangreb fjernes. Man kan udbedre insektskader med forskellige kemiske produkter, men forebyggelse kan også være relevant. Skadedyr lever særligt af næring i træet, og det inderste barklag indeholder særligt meget næring. Derfor kan man forebygge insektangreb i træet ved at være opmærksom på at lægter, spær, bjælker og stolper er helt afbarkede, inden de bruges i konstruktionen.

NYTÆKNING

Selvom tækkede tage er den ældste tagtype, vi kender til i Danmark, er det først i dette årtusinde, at tækkefaget har etableret sig inden for det autoriserede uddannelsessystem. Der findes desuden et tækkelaug. Tækkelaugene arbejder for at sikre kvalitet inden for tækkefaget ved blandt andet at organisere tækkemændene og udarbejde 'Tækkevejledningen'.

Ved en tækning af stråtage nedtager man først de gamle tækkerør, så tagværket står helt eller delvist blottet.

Restaurering af tagværket

Når tagværket er blottet, kan man overskue, hvor skadet træet er. Skadede spær og lægter udbedres. For at opnå samme tagform, materialemæssige kvalitet og æstetisk udtryk skal spær udbedres med tømmer, der har samme dimensioner som de eksisterende. Traditionelt har man ofte ikke udskiftet en del af et spær i et stråtag, da de fleste stråtækte bygninger er ret smalle. Man har i stedet skiftet hele spæret. Undtagelsen findes f.eks. på høje agerumslader, hvor man har iskarret en ny spærende. Samling med lasker er ikke en traditionel samlingsmetode.

ORDFORKLARING

Når man iskarer en spærende, udskifter man en del af spæret, typisk den nederste del.

Traditionelt anvendes finske lægter, som er tynde rafter, der på grund af deres afrundede form er lette at binde og sy omkring. Finske lægter fås ikke i almindelig handel. Som alternativ til finske lægter kan man benytte rundede lægter, som er lettere at skaffe.

Tækningen

Til tækning af stråtage bruges i dag næsten altid tagrør, da de har dobbelt så lang holdbarhed som langhalm. Tagrørenes kvalitet kan være meget varierende. Tagrør af en god kvalitet er både fleksible, hele, ikke begroede, friske, ensfarvede og har en maksimal fugtighed på 16%. Man kan måle fugtigheden i midten af et bundt. Desuden bør tækkerørenes diameter være mellem ca. 4 og 7 mm, og de skal være rimeligt rette.

Tykkelsen på et stråtag afgrænses af både vægt og holdbarhed. Et tykkere tag holder længere, men er også tungere. Derfor har der været tradition for, at tykkelsen på taget er mellem 25 og 30 cm. Stråtagets levetid er højere, hvis der over enten tråd eller kæppe er et slidlag på mindst 10 cm.

Som første trin i tækningen, anbringes et strølag, således at tækkematerialets top ikke hænger ned på indersiden af taget. Derefter fastgøres tagrørene til lægterne. Tagrørene tækkes nedefra og op.

Afslutninger

Traditionelt afskæres tagskægget retvinklet på tagfladen eller vandret. Den præcise vinkel skal medføre, at vandet drypper fra yderkant og ikke underkant af tagskægget og er bestemt af egnsbyggeskikken. Længden på tagskæggets udhæng er bestemt af vinklen, men som regel er udhænget mellem 10 cm og 30 cm. Tagskægget kan også afsluttes med en række tegl som udhæng.

Afslutningen af stråtaget i gavlen kan både være tækket eller bestå af brædder. Afslutningen ud mod gavlen tækkes traditionelt med en spids vinkel mellem tagflade og tagskæg. Præcis hvor spids en vinkel er, afhænger af den enkelte egnsbyggeskik.

Rygningen afsluttes typisk ved at bukke toppen af det øverste lag strå over, og oven på overbukningen lægges en mønning. Det øverste lag strå kan også i nogle egne syes sammen. Mønnings udformning og materialitet vil være egnsbestemt.

Afslutninger omkring åbninger som skorstene og kviste lukkes traditionelt med vandbrædder forneden.

BRANDSIKRING AF STRÅTAGE

Et problem ved stråtag er, at det brænder både let og hurtigt, hvis der først går ild i det. Da brand i et stråtag hurtigt kan sprede sig til andre bygninger, indførte man omkring år 1800 et forbud mod stråtækte tage i købstæderne. Der er i dag stadig afstandskrav knyttet til stråtage.

Det er muligt at brandsikre stråtag med en indvendig dug, der lægges mellem strå og lægter. Denne løsning forudsætter, at man tækker tagrørene på med skruemetoden.

ORDFORKLARING

Et slidlag betegner mængden af tækkemateriale, som ligger over tråd eller kæppe. Når slidlaget er væk, kommer tråd og kæppe derfor til syne.

Et strølag er et lag tækkerør, som lægges med rodenden under toppen af et fastgjort bind for at forhindre toppen i at stikke ind mellem lægterne. På denne måde fås en ensartet plan underside.

HENVISNING

Læs evt. mere om brandsikring af stråtage i de faglige retningslinjer om brandsikring.

6

PRINCIPIELLE AFGØRELSE OG UDTALELSE

I dette kapitel henviser vi til principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement og udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for vores generelle praksis.

AFGØRELSE FRA KLAGEINSTANS

Der findes ingen klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement vedrørende stråtage.

UDTALELSE FRA DET SÆRLIGE BYGNINGSSYN

Indholdet af disse faglige retningslinjer er forelagt Det Særlige Bygningssyn den 30. april 2020.

Der foreligger ikke generelle udtalelser om sager vedr. stråtage fra Det Særlige Bygningssyn.

7

EKSEMPLER PÅ BETINGELSER

Ifølge bygningsfredningslovens § 10, stk. 2 kan en tilladelse gøres betinget af gennemførelse af foranstaltninger, som ikke fremgår af ansøgningen. Derfor kan der i en tilladelse til bygningsarbejder være stillet betingelser, som skal opfyldes, for at tilladelsen er gældende.

Nedenstående er *eksempler* på betingelser, som *kan* forekomme i en afgørelse, hvis Slots- og Kulturstyrelsen i den konkrete sag har vurderet, at det er nødvendigt for at opretholde fredningsværdierne i den fredede bygning.

RESTAURERING AF TAGVÆRKET

- Defekte spær skal udbedres med tømmer med samme dimensioner som de eksisterende.
- *Eksempel i forbindelse med bygning med store spærdimensioner:* Spær skal samles med traditionelle tømmeramlinger og ikke ved påsætning af lasker. Der må ikke anvendes metalbolte eller sømbeslag, da disse kan trække fugt og forårsage råd.

Eller:

- *Eksempel i forbindelse med en smal bygning med korte spær:* Defekte spær udskiftes med hele spær i samme dimensioner og træsort som det eksisterende.
- Nye spær må ikke være trykimprægnerede og skal være af samme træsort som de eksisterende
- Der skal anvendes finske lægter dels af hensyn til tagets synlige underside, dels fordi der bindes bedst omkring finske lægter.

Eller:

- Der skal anvendes rundede lægter.

TÆKNINGEN

- Der skal tækkes i maksimalt 25-30 cm tykkelse.
- Tagrørene skal være mellem 3 og 7 mm i diameter.
- Taget skal udføres som syet tag, syet omkring lægterne på traditionel vis med bindetråd af rustfrit stål.

Eller:

- Taget skal udføres som bundet tag, tækket med hasselkæppe.

AFSLUTNINGEN PÅ STRÅTAGET

- *Som hovedregel: Midt- og Vestjylland, samt på Bornholm:* Der udføres rygning med rygningstørv

Eller:

- *Som hovedregel: På Sjælland, Lolland, Falster, Møn, Fyn, Samsø, Als og dele af Østjylland:* Rygning udføres med halm og kragtræer.

Eller:

- Rygning udføres i overensstemmelse med den lokale egnsbyggeskikke. Dette kan omfatte mønning af rygningstørv, tang eller lyng, eller rygning med halm og kragtræer

- Tagskægget udføres traditionelt vinkelret på tagfladen.

Eller:

- Tagskægget udføres traditionelt vandret med tagfladen.

Eller:

- Tagskægget afsluttes med to rækker tagsten langs tagskægget som eksisterende.
- Afslutninger ved gavle skal udføres uden vindskeder og med traditionelt udhæng.

Eller:

- Afslutninger ved gavle skal udføres med vindskeder.

Eller:

- *På Bornholm i visse tilfælde:* Taget skal tækkes med hasselkæppe og afsluttes med vindskede med huller til hasselkæppen.
- Inddækninger omkring skorstene og foran kviste skal udføres med brædder på klink.

Eller:

- Inddækninger omkring skorstene og foran kviste skal udføres som eksisterende, under hensyntagende til den lokale egnsbyggeskik.

OMLÆGNING AF STRÅTAGET

- Tagfladerne må ikke rettes op. Taget skal også fremover følge de eksisterende skævheder. Store lunger kan udlignes med kiler oven på spærene efter aftale med Slots- og Kulturstyrelsen.
 - Åbning mellem tag og facade skal lukkes med sugfjæl eller rygvendte vingetegl. Den egnsbestemte løsning skal anvendes, med mindre der er særlige forhold, som taler i mod dette (f.eks. hvis bygningen har en egnsafvigende, arkitektonisk bestemt karakter).
-

8

KILDER

Dansk Brand- og sikringsteknisk Institut. (2013). Brandsikring af stråtage. Hvidovre: Dansk Brand- og sikringsteknisk Institut.

Dansk Tækkemandslaug. (2009). Tækkevejledningen (5. udg.). Dansk Tækkemandslaug.

Fonden BYG-ERFA. (24. november 2017). Stråtage - taghældning, opbygning og afstandskrav. København.

Gorm Benzon. (1983). Danske bygningsudtryk. Odense: Foreningen Real Danmark.

Klemensen, M. F. (14. februar 2018). Bondehuse fra tidlig middelalder i Jylland - fra et arkæologisk perspektiv. Bol Og By: Landbohøistorisk Tidsskrift.

Larsen, N.-H. (2011). Stråtage. København: Slots- og Kulturstyrelsen, Kulturministeriet.

Larsen, N.-H. (2012). Brandsikring af stråtage. København: Slots- og Kulturstyrelsen, Kulturministeriet.

Larsen, N.-H. (2012). Vedligeholdelse af stråtage. København: Slots- og Kulturstyrelsen, Kulturministeriet.

Rasmussen, A. H. (1966). Stråtage. København: Arkitektens forlag.

9

LÆSEVEJLEDNING

BAGGRUND OG HENSIGT

Slots- og Kulturstyrelsen har i perioden 2018-2020 udarbejdet en række faglige retningslinjer for vores myndighedsbehandling af ansøgninger om bygningsarbejder i de fredede bygninger.

Retningslinjerne bidrager til at belyse Slots- og Kulturstyrelsens forvaltning af bygningsfredningsloven for offentligheden.

Formålet med formidlingen af de faglige retningslinjer er, at hjælpe bygningsejere og rådgivere til at fremsende en fyldestgørende ansøgning og samtidig give indsigt i styrelsens sagsbehandling.

De faglige retningslinjer er opdelt i kategorier, der omfatter forskellige bygningsdele, materialer og installationer.

INTRODUKTION TIL KATEGORISERINGEN

De faglige retningslinjer kan læses i sammenhæng med hinanden, da de fleste byggesager typisk omfatter bygningsarbejder, der berører flere forskellige emner.

Retningslinjerne kan også læses i sammenhæng med Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om bygningsbevaring. De enkelte faglige retningslinjer er nummererede, og disse numre svarer til nummereringen af informationsbladene.

INTRODUKTION TIL TEKSTENS INDHOLD

De faglige retningslinjer består af en række kapitler. Grå bokse i brødteksten indeholder eksempler i tegning. Farvet tekst i brødteksten indeholder korte beskrivelser af hhv. fredningsværdier og signifikans, opmærksomhedspunkter i sagsbehandlingen og eksempler på betingelser, man kan finde i en afgørelse. Informationer i marginen understøtter brødteksten, og her finder man ordforklaringer, billedtekster og henvisninger.

HENVISNING
Find Slots- og
Kulturstyrelsens
informationsblade på
slks.dk

SÅDAN LÆSES KAPITLERNE

Kapitel 1. Introduktion

Generel introduktion til de enkelte faglige retningslinjer.

Kapitel 2. Slots- og Kulturstyrelsens praksis

Beskrivelse af Slots- og Kulturstyrelsens nuværende praksis. Praksis revideres løbende på baggrund af principielle afgørelser og erfaringer samt udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn. Endvidere indeholder kapitlet information om støttemuligheder.

Kapitel 3. Ansøgningens indhold

Beskrivelse af, hvilket materiale en ansøgning typisk skal indeholde for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles.

Kapitel 4. Sagsbehandlingen

Beskrivelse af en række parametre som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer i den enkelte sag, inden der træffes en afgørelse.

Kapitlet fungerer således som et sagsbehandlingsværktøj for styrelsens medarbejdere og som en ressource, der kan give ansøgere, ejere og rådgivere indblik i, hvad Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og lægger vægt på i byggesagsbehandlingen.

Kapitel 5. Faglig baggrundsviden

Introduktion til læseren af væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager.

Kapitel 6. Henvisning til principielle afgørelser og udtalelser

Såfremt der foreligger principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement eller udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis, fremgår disse af kapitlet. Kapitlet opdateres løbende.

Kapitel 7. Eksempler på betingelser

Liste over eksempler på særlige udførelsesmetoder og materialevalg, som en tilladelse kan være betinget af. Eksemplerne skal ikke forstås som en facitliste, da en afgørelse altid er baseret på en konkret vurdering af den enkelte sag.

Kapitel 8. Kilder

Kildehenvisninger.

STRÅTAGE

Faglige retningslinjer for byggesager om tækning af stråtage

December 2020

Publikationen er udarbejdet af Fredede Bygninger, Center for Kulturarv i Slots- og Kulturstyrelsen

Kontakt: bygogplan@slks.dk